

Research and Design for Developing Prototype Packaging for Faith-Based Cultural Products Derived from Madhupayasa Rice

Raksiri Kaewtawee¹ Srisuda Patjan² Nattaluck Issara³ Phojnicha Roeksamut⁴ Kannika Boonyang⁵ Kumpirawadee Nawakitpaitoon⁶ Kitbordin Thongduang⁷ Krisana Chongsri⁸ Theerawat Petdee⁹ Nantikarn Prasopsook¹⁰ Wiwit Suttithumsatid¹¹ Theerawan Chansang⁶ Kannaphak Tantasith⁷ Daycho Khaenamkhaew^{12*}

¹ Walailak University, Thailand

² Thaksin University, Thailand

³ Yala Community College, Thailand

⁴ Chandrakasem Rajabhat University, Thailand

⁵ Tak Community College, Thailand

⁶ Suratthani Rajabhat University, Thailand

⁷ Naresuan University, Thailand

⁸ Rajabhat Rajanagarindra University, Thailand

⁹ Rajamangala University of Technology Srivijaya, Thailand

¹⁰ Princess of Naradhiwas University, Thailand

¹¹ Prince of Songkla University, Thailand

¹² Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

* Corresponding author, e-mail: Daycho_kha@nstru.ac.th

ABSTRACT

This research article aimed to develop prototype packaging for faith-based cultural products derived from Madhupayasa rice. The study employed a qualitative descriptive research approach with participatory design in the community of Wat Srisomboon, Pak Phanang District, Nakhon Si Thammarat Province. Data were collected through interviews with key informants and purposively selected target groups, including amulet association members, academics, community leaders, youth leaders, and religious leaders, totaling 20 participants (including monks and laypersons). The collected data were processed and analyzed through thematic linkage and synthesized to create four prototype packaging designs for cultural products. The findings revealed that the target group selected Prototype Design No. 2 as the most appropriate model. This design was developed under the principles of “appropriateness, respect, and meaning,” emphasizing a holistic understanding of the cultural context. The design integrated four essential dimensions: physical protection for safety and practical use, symbolic communication to convey cultural and spiritual values, reflection of local identity to affirm community roots, and enhancement of psychological and spiritual value to strengthen faith and reverence. When elements such as color, patterns, form, and materials were intentionally arranged, they collectively formed a design language that functioned as a “faith-based cultural medium,” profoundly and elegantly connecting the past, present, and future of the community. The prototype packaging also fostered a shared sense of belonging and collective cultural pride among community members and believers.

Keywords: Prototype Packaging Box, Cultural, Cultural Product, Amulet Made from Khao Mathupayas

การวิจัยและออกแบบเพื่อสร้างบรรทัดฐานต้นแบบ สำหรับสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาส

รักสิริ แก้วเทวี¹ ศรีสุตา พัฒจันทร์² ณัฐลักษณ์ อิสสระ³ พจณิชา ฤกษ์สมุทร⁴ กรรณิการ์ บุญยัง⁵
คัมภีราวดี นวกิจไพฑูรย์⁶ กิตติพันธ์ ทองดวง⁷ กฤษณะ ช่องศรี⁸ อีระวัฒน์ เพชรดี⁹ นันทิกานต์ ประสพสุข¹⁰
วิวิศน์ สุทธิธรรมสถิต¹¹ อีราวรรณ จันทรแสง⁶ กัญญกัณฐ์ ตันชลธิ⁷ เดโช แชนน้ำแก้ว^{12*}

¹ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ประเทศไทย

² มหาวิทยาลัยทักษิณ ประเทศไทย

³ วิทยาลัยชุมชนยะลา ประเทศไทย

⁴ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ประเทศไทย

⁵ วิทยาลัยชุมชนตาก ประเทศไทย

⁶ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ประเทศไทย

⁷ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประเทศไทย

⁸ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ ประเทศไทย

⁹ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ประเทศไทย

¹⁰ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ประเทศไทย

¹¹ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

¹² มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: Daycho_kha@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ เพื่อสร้างบรรทัดฐานต้นแบบสำหรับสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาส เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วม (qualitative descriptive research with participatory design) ในชุมชน วัดศรีสมบุญ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้แบบสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มเป้าหมายที่เลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ชมรมพระเครื่อง นักวิชาการ ผู้นำในชุมชน ผู้นำเยาวชนและผู้นำทางศาสนา รวมทั้งสิ้น 20 รูป/คน นำข้อมูลที่ได้มาประมวลผล วิเคราะห์เชื่อมโยงประเด็นแล้วสังเคราะห์เรียบเรียงเพื่อสร้างบรรทัดฐานต้นแบบสำหรับสินค้าทางวัฒนธรรม จำนวน 4 แบบ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบที่ 2 เป็นลักษณะเฉพาะของการออกแบบที่ได้ดำเนินการภายใต้หลัก “ความพอดี ความเคารพและความหมาย” ด้วยการออกแบบที่คำนึงถึงบริบทอย่างรอบด้าน โดยผสาน 4 มิติสำคัญ ได้แก่ การปกป้องทางกายภาพเพื่อความปลอดภัยและการใช้งานจริง การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์เพื่อถ่ายทอดคุณค่า การสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นเพื่อยืนยันรากเหง้าและการยกระดับคุณค่าทางจิตใจเพื่อสร้างศรัทธาเมื่อองค์ประกอบด้านสี ลวดลาย รูปทรงและวัสดุถูกจัดวางอย่างมีเจตนา จึงก่อรูปเป็นภาษาทางการออกแบบที่ “สื่อวัฒนธรรมเชิงศรัทธา” เชื่อมโยงอดีต ปัจจุบันและอนาคตของชุมชนอย่างกลมกลืนและสง่างาม สร้างความรู้สึกร่วมและความภาคภูมิใจร่วมกัน

คำสำคัญ: กล่องใส่ต้นแบบ, วัฒนธรรม, สินค้าทางวัฒนธรรม, พระเครื่องจากข้าวมธุปายาส

บทนำ

ข้าวมธุปายาสเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมและศรัทธาที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนวัดศรีสมบุญ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีรากฐานเชื่อมโยงกับคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับนางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาสแด่พระพุทธเจ้าก่อนตรัสรู้ เป็นแนวคิดเรื่องความอุดมสมบูรณ์ การเกื้อกูลและบุญกุศลที่เกิดจากการให้ (วัลยา สุวรรณบัณฑิตย์ และเรวดี อังโพธิ์, 2560; Tambiah, 1970; Swearer, 2010) ด้วยเหตุนี้ ข้าวมธุปายาสจึงเป็นเสมือนสัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณที่ชุมชนใช้เชื่อมโยงความศรัทธาเข้ากับอัตลักษณ์ในชุมชนผ่านพิธีกรรมและการสืบทอดองค์ความรู้

ทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น (Geertz, 1973) ทั้งนี้ บริบทของชุมชนวัดศรีสมบุญมีความเชื่อว่าข้าวมธุปายาสเป็นวัตถุแห่งมงคลที่เกี่ยวข้องกับความเจริญรุ่งเรือง ความอุดมสมบูรณ์และคุ้มครองชีวิต จึงมีการนำข้าวมธุปายาสมาพัฒนาเป็นพระเครื่องและวัตถุมงคลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของวัดศรีสมบุญ โดยพระเครื่องจากข้าวมธุปายาสมีคุณค่าด้านจิตใจหรือความศรัทธา รวมถึงสะท้อนถึงทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการอนุรักษ์อัตลักษณ์ท้องถิ่นได้ (พระครูพุ่มปรีดีการ รวิธโน, 2558; Bourdieu, 1986) เนื่องจากพระเครื่องได้รับความสนใจจากคนในพื้นที่และผู้ศรัทธาจากภายนอก มีเรื่องเล่าที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ชุมชน ความเชื่อทางพุทธศาสนาและพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ของวัดศรีสมบุญ ผลผลิตจากข้าวมธุปายาสจึงมีคุณค่าทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ แต่เมื่อลงพื้นที่ภาคสนามพบว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ประสบปัญหาด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ยังไม่สามารถสื่อสารเกี่ยวกับอัตลักษณ์แห่งศรัทธาของชุมชนได้ บรรจุภัณฑ์ที่ใช้ในปัจจุบันส่วนใหญ่ยังมีลักษณะทั่วไป ขาดการออกแบบที่เชื่อมโยงกับเรื่องเล่าทางวัฒนธรรม สัญลักษณ์ทางศาสนาและบริบทของชุมชนวัดศรีสมบุญ ส่งผลให้ผู้ศรัทธาไม่สามารถรับรู้คุณค่าเชิงลึกของผลิตภัณฑ์ได้อย่างเต็มที่ อีกทั้ง ขาดการออกแบบที่สามารถสร้างประสบการณ์ทางอารมณ์และความรู้สึกผูกพันต่อผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธา (Tiratanasirichai et al., 2025; Qin, 2022; พระใบฎีกาณภัทร เพ็ญทิพย์ (พานิช) และคณะ, 2564)

การออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเพื่อการปกป้องสินค้า เป็นกระบวนการสื่อสารคุณค่าอัตลักษณ์และความหมายทางวัฒนธรรมผ่านองค์ประกอบด้านรูปทรง สี ลวดลาย สัญลักษณ์และวัสดุที่ใช้ในการออกแบบ เพื่อสร้างการรับรู้และเพิ่มคุณค่าทางจิตใจได้ (นิวัฒน์ ศิริช และภานุ สรวายสุวรรณ, 2567; Sun, 2023) โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาและเครื่องรางของขลัง บรรจุภัณฑ์จำเป็นต้องสะท้อนความศักดิ์สิทธิ์ ความเคารพ และเรื่องเล่าทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความรู้สึกเชื่อมโยงกับผู้ศรัทธา (ภัทรกร ออแก้ว, 2563; Packnode, 2025) จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า แนวคิดการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้าทางวัฒนธรรมในปัจจุบันให้ความสำคัญกับ “การออกแบบเชิงอัตลักษณ์” (Identity-based Design) เน้นการนำทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสัญลักษณ์ทางสังคมมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ (Qin, 2022) นอกจากนี้ มีแนวคิด “การออกแบบเชิงประสบการณ์” (Experiential Design) ที่มองว่าบรรจุภัณฑ์สร้างประสบการณ์ทางอารมณ์และความทรงจำร่วมระหว่างผลิตภัณฑ์กับผู้บริโภค แต่ยังไม่มียานวิจัยที่ศึกษาและออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาที่มีพื้นฐานมาจากข้าวมธุปายาสในบริบทของชุมชนวัดศรีสมบุญโดยเฉพาะ อีกทั้งขาดการบูรณาการองค์ความรู้ด้านการออกแบบร่วมกับบริบทความเชื่อ พิธีกรรมและอัตลักษณ์ชุมชนอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ จากการลงพื้นที่ภาคสนามยังพบว่า ชุมชนมีองค์ความรู้ และเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการถ่ายทอดผ่านภาษาการออกแบบสมัยใหม่ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ไม่สามารถสร้างการจดจำในระดับกว้างได้

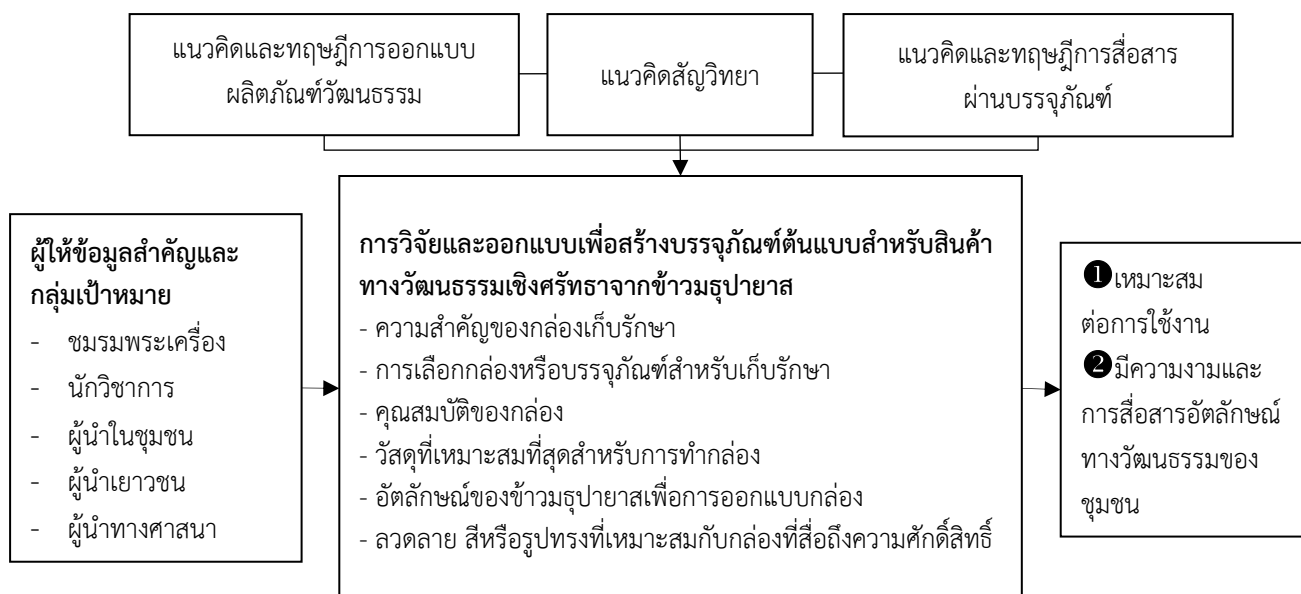
ดังนั้น การวิจัยและออกแบบเพื่อสร้างบรรจุภัณฑ์ต้นแบบสำหรับสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาสจึงมีความสำคัญในเชิงวิชาการที่ช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่บูรณาการแนวคิดด้านอัตลักษณ์ ศรัทธาและการสื่อสารทางวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน รวมทั้งสามารถพัฒนาเป็นแนวทางการออกแบบสำหรับผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมในบริบทอื่นได้ ในขณะเดียวกัน งานวิจัยช่วยอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนวัดศรีสมบุญ เสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่นและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการสืบทอดภูมิปัญญา รวมถึงการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่มีคุณค่าเชิงวัฒนธรรมที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนบนฐานของทุนวัฒนธรรมและศรัทธาท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างบรรจุภัณฑ์ต้นแบบสำหรับสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาส

การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยและออกแบบเพื่อสร้างบรรจุภัณฑ์ต้นแบบสำหรับสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาส โดยบูรณาการแนวคิดด้านการออกแบบ วัฒนธรรมและการสื่อสารผ่านบรรจุภัณฑ์เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างต้นแบบที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ ความศรัทธาและคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยแนวคิดและทฤษฎีการออกแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมที่เชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรม ความเชื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับองค์ประกอบการออกแบบเพื่อสร้างคุณค่าเชิงอัตลักษณ์และความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ (Qin, 2022) นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยใช้แนวคิดสัณยวิทยาเพื่ออธิบายการใช้สัญลักษณ์ สี รูปทรงและลวดลายบนบรรจุภัณฑ์ที่สามารถสื่อความหมายทางศาสนา ความศักดิ์สิทธิ์และเรื่องเล่าของข้าวมธุปายาสไปยังผู้ศรัทธา (Barthes, 1977) อีกทั้งใช้ควบคู่กับแนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารผ่านบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างการรับรู้ คุณค่าทางอารมณ์และประสบการณ์ร่วมกัน (Packnode, 2025) โดยกรอบแนวคิดในการวิจัยเชื่อมโยงข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ชมรมพระเครื่อง นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ผู้นำเยาวชนและผู้นำทางศาสนาเพื่อนำไปสู่กระบวนการออกแบบต้นแบบบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมต่อการใช้งาน ความงามและการสื่อสารอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วม (qualitative descriptive research with participatory design) เพื่อวิเคราะห์เชิงพรรณนาและนำเสนอผลการศึกษา มีพื้นที่วิจัยได้แก่ ชุมชนวัดศรีสมบุญ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช และได้อนุมัติการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ REC. No.114/68 วันที่รับรอง 24 ธันวาคม 2568 จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ 1) ชมรมพระเครื่องและนักวิชาการ ประกอบด้วย สมาชิกชมรมพระเครื่องจำนวน 3 คน และนักวิชาการด้านพุทธศาสนา จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 5 รูป/คน มีเกณฑ์การคัดเลือกเพื่อศึกษา คือ เลือกแบบเจาะจงสมาชิกในชมรมพระเครื่องและนักวิชาการด้านพุทธศาสนาที่มีความรู้เกี่ยวกับสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธา พระเครื่องและการกวนข้าวมธุปายาสมาไม่น้อยกว่า 2 ปี มีความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และยินดีเข้าร่วมในการศึกษาวิจัย 2) ผู้นำในชุมชน ประกอบด้วย ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน ผู้นำเยาวชน จำนวน 5 คน ผู้นำทางศาสนา จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 15 รูป/คน มีเกณฑ์การคัดเลือกเพื่อศึกษา คือ เลือกแบบเจาะจงผู้นำชุมชนในพื้นที่ ผู้นำเยาวชนและผู้สูงอายุที่มีความรู้เกี่ยวกับการกวนข้าวมธุปายาสมาไม่น้อยกว่า 2 ปี มีความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ มีความสนใจจะพัฒนาดตนเองและยินดีเข้าร่วมในการศึกษาวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และกระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบและคัดเลือกต้นแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาส โดยคณะวิจัยสร้างเครื่องมือขึ้นจากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ทางวัฒนธรรม การสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนและการออกแบบเชิงศรัทธา เพื่อให้เครื่องมือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและบริบทของชุมชนวัดศรีสมบุญ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการออกแบบเพื่อสร้างบรรจุภัณฑ์ต้นแบบสำหรับสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาส และตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย คณะผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์เสนอผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และด้านวัฒนธรรมชุมชน จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม ความครอบคลุมของข้อคำถามและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขภาษาและลำดับคำถามให้เหมาะสมกับบริบทชุมชน ก่อนนำไปใช้จริงในการเก็บข้อมูลภาคสนาม สำหรับการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อเพิ่มความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยประกอบด้วย 1) การตรวจสอบด้านแหล่งข้อมูลด้วยการเก็บข้อมูลจากหลายกลุ่มเพื่อเปรียบเทียบมุมมองที่แตกต่างกัน 2) การตรวจสอบด้านวิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตบริบทชุมชนและการบันทึกภาพ และ 3) การตรวจสอบด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) โดยนำแนวคิดด้านการออกแบบเชิงวัฒนธรรม แนวคิดอัตลักษณ์ชุมชนและแนวคิดการสื่อสารผ่านบรรจุภัณฑ์มาวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน เพื่อให้การตีความข้อมูลมีความรอบด้านมากขึ้น นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) โดยนำผลการวิเคราะห์เบื้องต้นกลับไปสอบถามและยืนยันความถูกต้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชน เพื่อให้ข้อมูลสะท้อนข้อเท็จจริงและบริบททางวัฒนธรรมอย่างถูกต้อง รวมทั้งใช้การจดบันทึกภาคสนามอย่างละเอียด และการบันทึกเสียงระหว่างสัมภาษณ์ เพื่อป้องกันการคลาดเคลื่อนของข้อมูล และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ

กระบวนการออกแบบ คณะผู้วิจัยได้พัฒนาบรรจุภัณฑ์ต้นแบบจำนวน 4 รูปแบบ โดยอาศัยแนวคิดการออกแบบที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ ความเชื่อและบริบทของวัดศรีสมบุญ ได้แก่ 1) รูปแบบเชิงศรัทธาเน้นการใช้สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนา สีทอง สีขาวและลวดลายไทยเพื่อสะท้อนความศักดิ์สิทธิ์ 2) รูปแบบเชิงเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมใช้ภาพเล่าเรื่องนางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาสและประวัติชุมชน เพื่อสร้างคุณค่าทางจิตใจและการรับรู้เชิงประวัติศาสตร์ 3) รูปแบบร่วมสมัยที่ผสมผสานลวดลายท้องถิ่นเข้ากับรูปแบบเรียบง่ายสมัยใหม่เพื่อให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่ และ 4) รูปแบบเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ใช้วัสดุธรรมชาติเพื่อสะท้อนแนวคิดที่ยั่งยืนและวิถีชุมชน ภายใต้หลักเกณฑ์ในการออกแบบ ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการสื่อสารอัตลักษณ์และศรัทธาของชุมชน 2) ความเหมาะสมต่อการใช้งานและการปกป้องผลิตภัณฑ์ 3) ความสวยงามและการสร้างความรู้สึกเชื่อมโยงทางอารมณ์ 4) ความเป็นไปได้ในการผลิตจริงและการต่อยอดเชิงพาณิชย์ และ 5) ความสอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมและความเชื่อของวัดศรีสมบุญ หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยได้นำต้นแบบ 4 รูปแบบเข้าสู่กระบวนการประเมินและคัดเลือกร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้วิธีการประเมินเชิงคุณภาพ เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและสะท้อนความต้องการของผู้ศรัทธา อันนำไปสู่การออกแบบบรรจุภัณฑ์ต้นแบบที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและความเหมาะสมเชิงสังคม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) คณะผู้วิจัยศึกษาข้อมูลบุคคลจากจังหวัดหรือส่วนที่เกี่ยวข้องประสานไปยังชุมชน และขอความร่วมมือในดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกับผู้นำชุมชนเพื่ออธิบายถึงวัตถุประสงค์และประโยชน์ของการวิจัย รวมถึงขั้นตอนต่าง ๆ ในการวิจัยเพื่อขอความร่วมมือ พร้อมทั้งแนบเอกสารข้อมูลสำหรับการเตรียมตัวก่อนสอบถาม โดยใช้แนวคำถามการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้เวลา 1-4 ชั่วโมง ช่วงวันหยุดหรือเสาร์-อาทิตย์ เวลาประมาณ 13.00-18.00 น. และใช้สถานที่คือ ชุมชนวัดศรีสมบุญ อำเภอปากพนัง จังหวัด

นครศรีธรรมราช 2) คณะผู้วิจัยออกแบบและจัดทำต้นแบบกล่องพระเครื่อง จำนวน 4 ต้นแบบ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายคัดเลือกใช้งานต่อไป ทั้งนี้ ในทุกขั้นตอน เพื่อให้งานวิจัยนี้ประสบความสำเร็จ ผู้ทำวิจัยใคร่ขอความร่วมมือและผู้ขอความยินยอม ตรวจสอบความเข้าใจของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทำการขออนุญาตบันทึกภาพและเสียงระหว่างการสนทนา รวมทั้งมีการแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ภาพประกอบและเสียงที่บันทึกไว้นั้น คณะผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ ข้อมูลส่วนใดที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ประสงค์ให้บันทึก คณะผู้วิจัยก็ไม่บันทึกตามความประสงค์ ขอให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้ทำวิจัยอย่างเคร่งครัด รวมทั้งแจ้งอาการผิดปกติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญระหว่างที่เข้าร่วมในโครงการวิจัยให้ผู้ทำวิจัยได้รับทราบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลจากแนวคำถามเพื่อนำมาประมวลผลข้อมูล วิเคราะห์เชื่อมโยงประเด็นแล้วสังเคราะห์เรียบเรียงเพื่อสร้างบรรจุกฎต้นแบบสำหรับพระเครื่องที่สวยงามและตรงตามความต้องการของชุมชน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ความสำคัญของกล่องเก็บรักษา

กล่องบรรจุกฎของสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาเป็นองค์ประกอบที่ทำหน้าที่สื่อสารความศักดิ์สิทธิ์ คุณค่าทางจิตใจและคุณค่าทางวัฒนธรรมไปยังผู้ครอบครองและสังคมโดยรอบ การออกแบบกล่องจึงเป็นกระบวนการสร้างความหมาย (meaning-making) และการยกระดับคุณค่าให้ก้าวพ้นจากมิติทางกายภาพไปสู่มิติทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า กล่องมีบทบาทสำคัญในการสื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์และคุณค่าทางใจของข้าวมธูปายาส โดยผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่า “กล่องทำให้ผู้รับรู้สึกถึงความพิเศษและความเคารพต่อสิ่งที่บรรจุอยู่ภายใน ซึ่งแตกต่างจากสินค้าทั่วไปในชีวิตประจำวัน” (P27, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) สอดคล้องกับมุมมองที่ว่า บรรจุกฎของสินค้าศรัทธาทำหน้าที่เป็นสื่อกลางของพิธีกรรมเชิงสัญลักษณ์ที่ย้ำเตือนถึงความศักดิ์สิทธิ์และความหมายเชิงจิตวิญญาณ ดังนั้นกล่องและสินค้าทางวัฒนธรรม โดยกล่องทำหน้าที่เป็น “สื่อกลาง” ระหว่างพิธีกรรม ความเชื่อและผู้ศรัทธา (P15, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) การออกแบบที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างความเลื่อมใส ความเคารพและความรู้สึกภูมิใจแก่ผู้ครอบครอง เป็นคุณค่าที่ไม่อาจประเมินได้ด้วยมูลค่าทางเศรษฐกิจ หากพิจารณาในมิติของการสื่อสารทางวัฒนธรรม กล่องสามารถทำหน้าที่เป็นพื้นที่เล่าเรื่อง (storytelling space) ที่ถ่ายทอดประวัติ ความเชื่อและอัตลักษณ์ของชุมชนที่เป็นแหล่งกำเนิดของข้าวมธูปายาส ดังที่ ผู้ให้ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า “กล่องสามารถสื่อเรื่องราวของพิธีกรรม พุทธประวัติและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ผู้รับได้รับความรู้และความเข้าใจในบริบททางวัฒนธรรมของชุมชน” (P12, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) เป็นการขยายบทบาทของกล่องจากบรรจุกฎธรรมดาไปสู่การเป็นสื่อการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ กล่องยังเป็นสื่อที่สะท้อนความศักดิ์สิทธิ์และคุณค่าทางจิตใจของผู้ศรัทธา เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมและความเชื่อของชุมชน การออกแบบกล่องที่เหมาะสมจึงเสริมความเคารพ ความเลื่อมใสและทำให้สินค้ามีคุณค่าทั้งด้านจิตใจและวัฒนธรรม (P26, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) โดยเฉพาะเมื่อกล่องได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับบริบททางศาสนาและพิธีกรรมจะยิ่งตอกย้ำความศักดิ์สิทธิ์ของพระเครื่อง

อีกทั้งด้านสุนทรียภาพและการดึงดูดความสนใจ ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่า “การออกแบบกล่องควรใช้แนวคิดที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ เพื่อสะท้อนความเรียบง่าย ความบริสุทธิ์และความสมดุล สอดคล้องกับคุณค่าทางพุทธศาสนาและวิถีชีวิตของชุมชน” (P26, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) การใช้วัสดุ สีและลวดลายที่สื่อถึงธรรมชาติสร้างความงดงามและเสริมประสบการณ์ทางจิตใจของผู้ครอบครองในบริบทสังคมร่วมสมัย กล่องและสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงความศักดิ์สิทธิ์และจิตวิญญาณเข้ากับวิถีชีวิตสมัยใหม่ การออกแบบที่สะท้อนอัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นยกระดับคุณค่าทางจิตใจ และสร้างมูลค่าเพิ่มทางวัฒนธรรม ทำให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบันได้ (P30, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 และ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) อีกทั้ง ผู้ให้ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งมองว่า

“กล่องเป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงความเชื่อ ความรู้สึกและอัตลักษณ์ของชุมชนให้คงอยู่และสืบสานต่อไป” (P28, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 และ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) โดยเฉพาะในยุคที่พิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิมกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง กล่องจึงทำหน้าที่เป็นตัวแทนเชิงรูปธรรมของความศรัทธาและความทรงจำทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ ในด้านการใช้งาน กล่องมีความสำคัญในฐานะวัตถุที่สามารถเก็บรักษาไว้เป็นที่พึ่งทางใจ คนในชุมชนสามารถเก็บข้าวมธุปายาสหรือกล่องพระเครื่องไว้ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของบ้าน เพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งศรัทธาและความอุ่นใจ (P11, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) ทำให้เห็นได้ว่ากล่องไม่ได้หมดคุณค่าเมื่อถูกใช้ไปแล้ว แต่กลับมีคุณค่าทางจิตใจ เพราะกล่องสื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์และความเคารพต่อพระเครื่องที่บรรจุอยู่ภายใน สร้างคุณค่าทางใจ ทำให้คนในชุมชนรู้สึกอุ่นใจและเกิดศรัทธา อีกทั้งยังสะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชน เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความเชื่อและประเพณีจากรุ่นสู่รุ่น (P29, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 และ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) ในทำนองเดียวกัน กล่องทำหน้าที่เป็นสื่อแทนความเชื่อและความเคารพ ยึดเหนี่ยวจิตใจและสร้างความสบายใจแก่คนในชุมชน พร้อมทั้งสะท้อนเอกลักษณ์ ภูมิปัญญาและประเพณีของชุมชน (P25, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) ดังนั้น สรุปได้ว่า กล่องและสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาสมีความสำคัญในฐานะสื่อที่เชื่อมโยงความศักดิ์สิทธิ์ คุณค่าทางจิตใจและคุณค่าทางวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน

2. การเลือกกล่องหรือบรรจุภัณฑ์สำหรับเก็บรักษา

การเลือกกล่องสำหรับเก็บรักษาสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาสต้องพิจารณาในมิติทางกายภาพ จิตใจและวัฒนธรรมควบคู่กัน เป็นสิ่งของที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ ผูกโยงกับพิธีกรรม ความเชื่อและศรัทธาทางศาสนา การออกแบบและเลือกกล่องจึงต้องสะท้อนความเคารพ ความศักดิ์สิทธิ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมของพระเครื่องที่บรรจุอยู่ภายใน โดยมีมิติพื้นฐานด้านการใช้งาน ผู้ให้ข้อมูลจำนวนมากให้ความสำคัญกับ “ขนาดของกล่อง” โดยมองว่าควรมีลักษณะขนาดเล็ก กะทัดรัด พกพาและจัดเก็บได้สะดวก (P16, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) ขนาดที่เหมาะสมทำให้การเก็บรักษาเป็นระเบียบ เห็นถึงความประณีตและความตั้งใจในการดูแลพระเครื่อง ไม่ให้ถูกปะปนหรือวางรวมกับสิ่งของทั่วไป นอกจากเรื่องขนาดแล้ว ความแข็งแรงและการปกป้องพระเครื่อง เป็นอีกสิ่งสำคัญที่ถูกกล่าวถึงอย่างชัดเจน คือ “กล่องควรมีความแข็งแรง สามารถป้องกันความชื้น ฝุ่นและการกระแทกได้ดี เพื่อรักษาสภาพและความสะอาด” (P17, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569)

หากพิจารณาด้านกายภาพและเชิงสัญลักษณ์ ในทำนองเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลยังเน้นว่า “กล่องควรมีความแข็งแรง สะอาด ปลอดภัยและเหมาะสมกับลักษณะของพระเครื่องหรือสิ่งของเชิงศรัทธาที่บรรจุอยู่ภายใน” (P25, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) รวมถึงสามารถเก็บรักษาในที่มืดชิดได้ เพื่อแสดงถึงความเคารพและการให้คุณค่าแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไม่ให้ถูกวางหรือใช้อย่างไม่เหมาะสม ในขณะที่ ด้านรูปแบบและความหมายเชิงวัฒนธรรม กล่องควรมีลักษณะสวยงาม เรียบง่ายและเหมาะสม เพื่อสะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรมและแสดงความเคารพต่อสิ่งของเชิงศรัทธา (P20, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) ความสวยงาม คือ ความเรียบง่าย รวมถึงการเลือกสี ลวดลาย และองค์ประกอบทางการออกแบบที่ไม่ฉูดฉาดจนลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ ดังที่ ผู้ให้ข้อมูลหลายคนชี้ให้เห็นว่า “กล่องที่เหมาะสมควรคำนึงถึงการปกป้องพระเครื่องจากความเสียหาย ควบคู่กับความเรียบง่าย สุกภาพและให้ความรู้สึกเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์” (P21, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) ทำให้เห็นถึงการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับพระเครื่องไม่สามารถใช้หลักการเชิงพาณิชย์ต้องคำนึงถึงมิติทางจิตใจและวัฒนธรรม เพราะกล่องที่เรียบ สุกภาพ แข็งแรง และสามารถเก็บรักษาได้ดี จึงถูกมองว่าเป็นลักษณะที่เหมาะสมสำหรับสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธา (P2, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 และ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) สร้างความรู้สึกมั่นคงและความไว้วางใจให้แก่คนในชุมชน ว่าสิ่งของภายในได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม

อีกทั้ง ด้านสัญลักษณ์ กล่องควรมีรูปแบบสุภาพ สะท้อนความศักดิ์สิทธิ์ ปกป้องสินค้าได้ดีและสื่อถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม ควบคู่กับความสะดวกในการใช้งาน (P26, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 และ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) การออกแบบที่ดีต้องสร้างสมดุลระหว่างการใช้งานจริงและการสื่อความหมายเชิงจิตวิญญาณ ดังที่ ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งกล่าวว่า “กล่องควรมีความเหมาะสมกับลักษณะขององค์พระหรือสินค้าจากข้าวมธุปายาส มีความแข็งแรง ปลอดภัยและสะอาด” (P27, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 และ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) การเลือกวัสดุและโครงสร้างกล่องต้องสอดคล้องกับลักษณะพระเครื่อง ไม่ใหญ่หรือเล็กจนเกินไปและไม่สร้างความเสี่ยงต่อการชำรุดเสียหาย ในขณะที่ ด้านสุนทรียภาพ ผู้ให้ข้อมูลเสนอ

ว่า “รูปแบบกล่องควรสุภาพ เรียบง่าย แต่แฝงความหมาย ไม่ควรฉูดฉาดจนลดทอนความศักดิ์สิทธิ์และต้องสามารถปกป้องพระเครื่องหรือสินค้าศรัทธาได้” (P30, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 และ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) เป็นความเข้าใจว่าความงามของกล่องอยู่ที่ความพอดีและความหมาย มากกว่าความโดดเด่นทางสายตา อีกประเด็นหนึ่งที่ได้รับความคิดเห็นคือ การเลือกวัสดุที่ควรเน้นวัสดุที่มีความแข็งแรง สื่อถึงความประณีต เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และคุณค่าเชิงจริยธรรมและวัฒนธรรม (P29, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 และ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569; P18, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) เนื่องจากการใช้วัสดุรักษ์โลกสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมเรื่องความพอประมาณและการไม่เบียดเบียนธรรมชาติ (P28, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) พร้อมทั้งมีความแข็งแรงเพียงพอในการปกป้องพระเครื่องได้ดี (P19, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่า “กล่องควรมีลวดลายหรือข้อความที่สื่อถึงคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อคงไว้ซึ่งคุณค่าเชิงจิตใจและอัตลักษณ์ของชุมชน” (P12, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) รวมถึงควรมีพื้นที่สำหรับเล่าเรื่องหรือใส่ข้อความอธิบายความหมาย ความเป็นมาและความศักดิ์สิทธิ์ของพระเครื่อง เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจแก่คนในชุมชน (P16, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) ดังนั้น สรุปได้ว่า การเลือกกล่องสำหรับเก็บรักษาสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาส ต้องพิจารณาอย่างรอบด้าน เช่น ความแข็งแรง การปกป้องพระเครื่อง ความสุภาพ ความศักดิ์สิทธิ์และการสื่อคุณค่าทางวัฒนธรรม กล่องที่ออกแบบอย่างเหมาะสมทำหน้าที่ปกป้องพระเครื่อง เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความศรัทธา อัตลักษณ์และภูมิปัญญาของชุมชนให้คงอยู่และสืบทอดต่อไป

3. คุณสมบัติของกล่อง

การออกแบบกล่องสำหรับต้นแบบสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาสเพื่อการบรรจุหรือปกป้องพระเครื่อง เป็นการสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรม ความเชื่อและจิตวิญญาณที่แฝงอยู่ในตัวสินค้า กล่องจึงทำหน้าที่เป็นพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงระหว่างวัตถุทางศรัทธา ผู้สร้างและคนในชุมชน โดยคุณสมบัติของกล่องสอดคล้องในด้านของความแข็งแรง การใช้งาน ความเหมาะสมเชิงวัฒนธรรมและความหมายเชิงสัญลักษณ์ รายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ความแข็งแรงและความสามารถในการปกป้องสิ่งของ โดยเฉพาะในรูปแบบพระเครื่องหรือวัตถุมงคลมีคุณค่าทั้งทางจิตใจและความศักดิ์สิทธิ์ กล่องจึงต้องทำหน้าที่เป็นเกราะคุ้มครองไม่ให้เกิดความเสียหายจากการกระแทก การกดทับหรือการเสื่อมสภาพ ดังที่ ผู้ให้ข้อมูลหลายคนสะท้อนมุมมองไปในทิศทางเดียวกันว่า “กล่องควรมีความแข็งแรงเพื่อปกป้องสิ่งของจากความเสียหาย” (P17, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) และ “กล่องควรมีคุณสมบัติที่แข็งแรง ทนทาน สามารถเก็บรักษาสินค้าได้ดี” (P19, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) ความเห็นสอดคล้องกับอีกหลายเสียงที่เน้นย้ำว่า “ควรแข็งแรงและไม่พังง่าย” (P21, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) และ “ความแข็งแรงปกป้องพระเครื่องไม่ให้เสียหาย” (P25, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 และ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569)

3.2 ความเรียบร้อย ประณีตและความเหมาะสมกับความศักดิ์สิทธิ์ เป็นคุณสมบัติที่สะท้อนจริยธรรมทางวัฒนธรรมในการออกแบบ กล่องต้องแสดงออกถึงความเคารพต่อสิ่งของเชิงศรัทธา ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า กล่องควรสะท้อน “ความเรียบร้อยและประณีต แสดงถึงความเคารพ” (P30, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 และ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) และควรมี “ความสวยงามอย่างสุภาพ สอดคล้องกับความเชื่อ” (P26, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 และ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) ทำให้เห็นได้ว่าความงามของกล่องเป็นความงามที่ถูกกลั่นกรองผ่านกรอบความเชื่อและบริบททางศาสนา

3.3 อัตลักษณ์และแหล่งที่มา ดังที่ ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนให้ความสำคัญกับการระบุที่มาอย่างชัดเจน โดยเสนอว่า “ควรมีเครื่องหมายสัญลักษณ์บอกว่าทำจากวัดไหน” (P16, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) ทำให้บทบาทของกล่องในฐานะสื่อรับรองความแท้ ความศักดิ์สิทธิ์ และความน่าเชื่อถือของพระเครื่องเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างคุณค่าทางจิตใจแก่คนในชุมชนอีกคุณสมบัติที่มีความโดดเด่น คือ ใช้สัญลักษณ์เชิงความหมายทางศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเชื่อมโยงกล่องเข้ากับเรื่องราวของข้าวมธุปายาส โดยผู้ให้ข้อมูลเสนอการใช้สัญลักษณ์ที่มีนัยสำคัญ เช่น “ความหมายเชิงสัญลักษณ์ เช่น รูปดอกบัว ต้นโพธิ์หรือหม้อกวนข้าวมธุปายาส” (P15, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) รวมถึง “ลวดลายหรือสีที่สื่อถึงศาสนา” (P27, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 และ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) สัญลักษณ์ทำหน้าที่เป็นตัวแทนทางวัฒนธรรมเพื่อเล่าเรื่องราว (storytelling) และเพิ่มมิติทางความหมายให้แก่กล่องและพระเครื่อง

3.4 การใช้สีและเทคนิคการออกแบบ ผู้ให้ข้อมูลระบุถึงการเลือกใช้สีที่มีนัยมงคลและเหมาะสมกับบริบททางศาสนา เช่น “ใช้สีมงคล คือ แดง ทอง ขาวหรือดำ” (P11, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) ในขณะเดียวกัน มีการเสนอการใช้เทคนิคพิเศษเพื่อเพิ่มคุณค่าเชิงสุนทรียะและศรัทธา เช่น “เทคนิคพิเศษ เช่น ปั้นนูนหรือปั๊มเคทอง” (P12, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) เป็นความตั้งใจในการออกแบบที่ประณีตและมีคุณค่าทางสัญลักษณ์ คุณสมบัติของกล่องต้องคำนึงถึง ความเรียบง่ายแต่เปี่ยมความหมาย ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่า กล่องที่ดีควร “มีความแข็งแรง สวยงาม เรียบง่ายและมีความหมายเชิงมงคล” (P28, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) และ “มีความสวยงาม อย่างเรียบง่าย และแฝงความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่สื่อถึงศรัทธา วัฒนธรรมและความเป็นสิริมงคล เพื่อเพิ่มคุณค่าทางจิตใจ แก่ผู้ครอบครอง” (P20, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) ทำให้เห็นถึงหลักการออกแบบเชิงวัฒนธรรมที่เน้น การลดทอนความฟุ่มเฟือยและเพิ่มพูนความหมาย

3.5 คุณสมบัติด้าน วัสดุและความยั่งยืน ซึ่งเริ่มมีบทบาทมากขึ้น โดยผู้ให้ข้อมูลเสนอให้ใช้วัสดุที่เหมาะสม กับความศักดิ์สิทธิ์ แข็งแรงและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น “เหมาะสมกับความศักดิ์สิทธิ์ แข็งแรง ปลอดภัย ปกป้อง พระเครื่องได้ดี ใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม” (P13, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) รวมถึงข้อเสนอว่า “ไม่ฉีกขาดและมีความหลากหลาย” (P29, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) เป็นความคาดหวังต่อกล่องในฐานะ ผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยที่ผสานศรัทธากับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า คุณสมบัติของกล่องสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาส มีความแข็งแรง สวยงาม และการบูรณาการระหว่างการปกป้องทางกายภาพ การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ ความเหมาะสมทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางจิตใจ กล่องจึงทำหน้าที่เป็นกระบวนการสืบสานศรัทธาและวัฒนธรรม ผ่านการออกแบบที่เคารพอดีต เข้าใจปัจจุบัน และมองไปสู่ความยั่งยืนในอนาคต

4. วัสดุที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการทำกล่อง

กล่องทำหน้าที่เป็นโครงสร้างทางกายภาพเพื่อบรรจุและปกป้องพระเครื่องหรือวัตถุมงคล ทำหน้าที่เป็น “ตัวแทนเชิงความหมาย” ที่สะท้อนระดับความเคารพ ศรัทธาและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สังคมมอบให้กับสิ่งของนั้น วัสดุที่เหมาะสมจึงต้องตอบโจทย์ทั้งด้านความแข็งแรง ความประณีต ความเหมาะสมทางศาสนาและบริบทสังคมร่วมสมัย รายละเอียดต่อไปนี้

4.1 มีความแข็งแรงและปกป้องพระเครื่องได้ เนื่องจากสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาส โดยเฉพาะพระเครื่องหรือวัตถุมงคลศักดิ์สิทธิ์ เป็นสิ่งของที่คนในชุมชนให้คุณค่าทั้งทางจิตใจและความเชื่อ การชำรุดหรือเสียหาย จึงอาจส่งผลกระทบต่อความรู้สึกศรัทธาโดยตรง ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนความสำคัญในประเด็นนี้อย่างชัดเจนว่า วัสดุของกล่องต้อง “แข็งแรง ปกป้องพระเครื่องได้ดี” (P21, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) และควรเป็นวัสดุที่มีลักษณะ “เป็นกรอบหรือของแข็ง” เพื่อรักษาสภาพของสิ่งของภายใน (P19, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569)

4.2 คุณสมบัติในการป้องกันปัจจัยแวดล้อมที่อาจก่อให้เกิดความเสียหาย เช่น ความชื้น ฝุ่นหรือการเสียดสี ภายในกล่อง ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า ควรเลือกวัสดุที่ “แข็งแรง ทนทานและป้องกันความชื้นหรือฝุ่นหรือมีผ้าที่บุภายในเพื่อถนอม สิ่งของ” (P17, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดการออกแบบที่มองกล่องเป็นระบบ การดูแลรักษาวัตถุมงคลศักดิ์สิทธิ์ และเป็นพื้นที่ปกป้องคุณค่าทางจิตใจ ในขณะเดียวกัน การเลือกใช้วัสดุยังต้องคำนึงถึง ภาพลักษณ์และความรู้สึกที่วัสดุนั้นสื่อสารออกมา วัสดุที่ดูประหลาดหรือราคาถูกเกินไปอาจลดทอนคุณค่าทางศรัทธา และความศักดิ์สิทธิ์ของสินค้า ดังที่ ผู้ให้ข้อมูลบางรายจึงเน้นย้ำว่า “วัสดุไม่ควรดูราคาถูกหรือประหลาดจนลดคุณค่าทางศรัทธา” (P22, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุ วัสดุและการรับรู้ทางวัฒนธรรม ชี้ให้เห็นว่าวัสดุคือ องค์ประกอบในการสร้างความเชื่อถือและความศรัทธา

4.3 การเลือกใช้วัสดุธรรมชาติหรือวัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ดังที่ ผู้ให้ข้อมูลหลายคนแสดงความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า “ควรใช้วัสดุธรรมชาติหรือเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม” (P20, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) และ “ใช้วัสดุธรรมชาติหรือเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือวัสดุจากธรรมชาติ” (P29, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) เป็นการผสานระหว่างศรัทธาทางศาสนากับจริยธรรมร่วมสมัยด้านสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับ

หลักพุทธศาสนาเพราะวัสดุธรรมชาติมีบทบาทในการเชื่อมโยงกลองเข้ากับอัตลักษณ์ท้องถิ่นและภูมิปัญญาชุมชน ตัวอย่างเช่น “การใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ผ้าทอพื้นบ้าน” (P28, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) สำหรับการบุภายในหรือห่อหุ้มบางส่วนของกลอง เพิ่มความอ่อนโยนในการปกป้องพระเครื่อง เพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรม และเรื่องราวของชุมชน กลองจึงกลายเป็นพื้นที่ถ่ายทอดอัตลักษณ์มากกว่าจะเป็นเพียงวัตถุประกอบ อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนยังสะท้อนมุมมองเชิงปฏิบัติ โดยเสนอให้ “การบรรจุกลองพลาสติก” (P16, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) ซึ่งให้เห็นถึงความจำเป็นในการพิจารณาความเหมาะสมตามบริบทการใช้งานจริง วัสดุอย่างพลาสติกอาจมีข้อดีด้านการป้องกันความชื้นและความทนทาน แต่จำเป็นต้องออกแบบและเลือกใช้ในลักษณะที่ไม่ลดทอนภาพลักษณ์ทางศรัทธา เช่น การใช้เป็นชั้นด้านในควบคู่กับวัสดุธรรมชาติหรือวัสดุที่ให้ความรู้สึกสุภาพภายนอก นอกจากนี้ วัสดุที่เหมาะสมต้องสะท้อนความประณีตและความตั้งใจในการสร้างสรรค์ ดังที่ ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “เน้นความประณีตและแข็งแรง” (P23, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) เป็นงานที่ต้องแสดงถึงความใส่ใจในรายละเอียด เพื่อสื่อถึงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์

4.4 สื่อคุณค่าทางจิตใจและความทรงจำ โดยผู้ให้ข้อมูลบางรายมองว่า “แบบเก่า ๆ เป็นคุณค่าทางจิตใจ” (P30, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) ข้อคิดเห็นทำให้การเลือกวัสดุที่ให้ความรู้สึกคลาสสิก ดั้งเดิมหรือใกล้ชิดกับอดีต เสริมพลังทางศรัทธาและความผูกพันระหว่างคนในชุมชนกับพระเครื่องได้

โดยสรุป วัสดุที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการทำกลองสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาส ควรเป็นวัสดุที่มีความแข็งแรง ทนทาน สามารถปกป้องสิ่งของจากความเสียหายและปัจจัยแวดล้อมได้ดี ในขณะเดียวกัน ต้องไม่ลดทอนคุณค่าทางศรัทธา มีความประณีต สุภาพและสอดคล้องกับบริบททางศาสนา การเลือกใช้วัสดุธรรมชาติหรือวัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ผ้าทอพื้นบ้านเพื่อเพิ่มมิติทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางจิตใจให้กับกลองใส่พระเครื่อง

5. อัตลักษณ์ของข้าวมธุปายาสเพื่อการออกแบบกลอง

การออกแบบกลองใส่ต้นแบบสินค้าทางวัฒนธรรมตั้งอยู่บนความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับ “อัตลักษณ์ของข้าวมธุปายาส” เป็นรากฐานสำคัญที่นักออกแบบต้องนำมาถอดรหัสและแปลงเป็นภาษาทางการออกแบบ เพื่อให้กลองทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างศรัทธา วัฒนธรรมและคนในชุมชนในบริบทสังคมร่วมสมัย รายละเอียดต่อไปนี้

5.1 ความเชื่อมโยงกับพุทธศาสนาและพุทธประวัติ เพราะข้าวมธุปายาสมีสถานะเป็นอาหารแห่งการบำเพ็ญบารมีและเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในพุทธประวัติจากเรื่องราวของนางสุชาดาที่ถวายข้าวมธุปายาสแด่พระพุทธเจ้าก่อนการตรัสรู้ ดังที่ ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่า การออกแบบกลอง “ควรใช้สัญลักษณ์เกี่ยวกับพุทธศาสนา ข้าว เครื่องบูชาหรือเรื่องราวในพุทธประวัติ” (P18, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) การเล่าเรื่องพุทธประวัติผ่านงานออกแบบ ดังที่ ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่า “ควรนำเรื่องราวของข้าวมธุปายาส พุทธประวัติ เช่น ข้าว ความอุดมสมบูรณ์หรือการเล่าเรื่องนางสุชาดา เพื่อให้ผู้รับเข้าใจที่มาและคุณค่า” (P30, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) และสอดคล้องกับอีกความเห็นที่ระบุถึง “เรื่องราวนางสุชาดาถวายข้าว” (P27, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) เรื่องราวสามารถถ่ายทอดผ่านภาพสัญลักษณ์ ข้อความหรือโครงสร้างการเล่าเรื่องบนกลอง เพื่อสร้างความเข้าใจและความศรัทธาแก่คนในชุมชน

5.2 คุณค่าทางจิตใจและความเป็นสิริมงคล ผู้ให้ข้อมูลอธิบายว่า ข้าวมธุปายาสมีลักษณะ “บริสุทธิ์ ประณีต และเป็นสิริมงคล” (P29, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) คุณลักษณะเชิงนามธรรมมีผลต่อการออกแบบกลองในแง่ของโทนสี รูปทรงและองค์ประกอบภาพ โดยควรหลีกเลี่ยงความฉูดฉาดหรือความรุนแรงทางสายตา และเลือกใช้ความเรียบ สุภาพ สงบ เพื่อสะท้อนความบริสุทธิ์และศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงอัตลักษณ์ด้านสัญลักษณ์ทางศาสนายังปรากฏผ่านการเลือกรูปเคารพหรือสัญลักษณ์เฉพาะ เช่น ความเห็นที่เสนอให้ใช้ “รูปพระปิดตา” (P16, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) เป็นสัญลักษณ์แห่งการปิดกั้นสิ่งไม่ดี ความสงบและการคุ้มครองทางจิตใจ การนำสัญลักษณ์มาใช้ในการออกแบบกลอง ต้องกระทำอย่างระมัดระวังและสุภาพเพื่อไม่ให้ลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ แต่ในขณะเดียวกันก็ยกระดับคุณค่าทางศรัทธาของพระเครื่อง

5.3 ความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “ลายบ้านเรา (ภาษาถิ่น หมายถึง ลวดลายพื้นถิ่น) เพื่อสื่อถึงรากเหง้าและความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม” (P19, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) ลวดลายทำหน้าที่ตกแต่ง เป็นภาษาทางวัฒนธรรมที่บอกเล่าความเป็นชุมชน ความต่อเนื่องของประเพณีและความสัมพันธ์ของศาสนากับชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ อัตลักษณ์ของข้าวมธุปายาสยังสัมพันธ์กับภูมิปัญญาและกระบวนการพิธีกรรม เช่น การกวนข้าวในหม้อแบบดั้งเดิม ผู้ให้ข้อมูลเสนอให้ใช้ “หม้อกวนข้าวแบบดั้งเดิม” เป็นองค์ประกอบเชิงสัญลักษณ์ (P26, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) รวมถึงขั้นตอนการประกอบพิธี ความร่วมแรงร่วมใจและความสามัคคีของชุมชน ทั้งนี้ ในภาพรวม ผู้ให้ข้อมูลหลายคนเน้นย้ำว่า อัตลักษณ์ที่ถ่ายทอดผ่านกล่องพระเครื่องว่า “ควรสะท้อนพุทธศาสนา ภูมิปัญญาและประเพณีชุมชน” (P20, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) และต้องนำเสนอ “อัตลักษณ์ของข้าวมธุปายาสและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างสุภาพ” (P23, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) รวมถึง “เอกลักษณ์ของข้าวมธุปายาสและวัฒนธรรมท้องถิ่น” (P17, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) และทำที่แห่งความเคารพต่อศาสนาและชุมชนเจ้าของวัฒนธรรม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า อัตลักษณ์ของข้าวมธุปายาสเพื่อการออกแบบกล่องสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธา ประกอบด้วย ความเชื่อมโยงกับพุทธศาสนาและพุทธประวัติ ความเป็นสิริมงคลและความบริสุทธิ์เชิงสัญลักษณ์ เรื่องราวของนางสุชาดาและการถวายข้าว ลวดลายและเครื่องมือพิธีกรรมแบบดั้งเดิม ตลอดจนภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของชุมชน การออกแบบกล่องที่ถอดรหัสอัตลักษณ์ออกมาได้อย่างเหมาะสมและการสืบสานคุณค่าทางจิตใจ

6. ลวดลาย สีหรือรูปทรงที่เหมาะสมกับกล่องที่สื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์

กระบวนการเชิงสุนทรียะหรือการถ่ายทอด “ความศักดิ์สิทธิ์” และ “คุณค่าทางวัฒนธรรม” ผ่านรูปแบบทางกายภาพที่ผู้ศรัทธาสามารถรับรู้ สัมผัสและเชื่อมโยงทางจิตใจได้โดยตรง ลวดลาย สีและรูปทรงของกล่องในฐานะสื่อเชิงสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงระหว่างศาสนา วัฒนธรรมและคนในชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.1 สี เป็นองค์ประกอบแรกที่มีผลต่อความรู้สึกและการรับรู้ถึงความศักดิ์สิทธิ์ ผู้ให้ข้อมูลจำนวนมากเสนอให้ใช้สีที่มีความหมายเชิงมงคลและให้ความรู้สึกสงบ น่าเคารพ โดยระบุว่า “ควรใช้สีโทนเข้มขรึมหรือศักดิ์สิทธิ์ เช่น ทอง ขาว ดำ แดงหรือสีน้ำเงินเข้มร่วมกับลวดลายไทย” (P18, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) สีทองและสีขาวมักเชื่อมโยงกับความบริสุทธิ์ ความสูงส่งและพุทธศาสนา ในขณะที่ สีดำหรือสีน้ำเงินเข้มเสริมบรรยากาศของความสงบ สำรวม และความศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอให้เลือกใช้ “สีสุภาพและเป็นมงคล เช่น สีทอง สีขาว สีครีมหรือสีน้ำตาลธรรมชาติ” (P20, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) และ “สีโทนอ่อน สุภาพ เช่น ขาว ครีม ทอง น้ำตาล” (P30, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) เพื่อการออกแบบที่ลดความฉูดฉาด เพื่อคงไว้ซึ่งความนอบน้อมและความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สีสื่อถึงความเรียบง่าย ความพอเพียงและความเป็นธรรมชาติกับคุณค่าทางพุทธศาสนา

6.2 ลวดลาย โดยผู้ให้ข้อมูลเห็นตรงกันว่า ควรใช้ลวดลายที่สะท้อนรากเหง้าทางวัฒนธรรมไทยและชุมชนท้องถิ่น โดยเสนอว่า “เป็นลายไทยหรือลายพื้นถิ่นที่มีความอ่อนช้อย” (P21, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) และ “ลวดลายไทยสุภาพ โทนสีมงคลที่สงบ” (P28, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) ลวดลายไทยไม่จำเป็นต้องมีความซับซ้อนหรือวิจิตรเกินไป ควรเลือกใช้รูปแบบที่มีจังหวะอ่อนโยน แสดงถึงความประณีตและความเคารพ เพราะลวดลายทำหน้าที่เป็นตัวแทนของความเชื่อและพื้นที่ทางวัฒนธรรม เช่น “ใช้ลวดลาย สีหรือสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับวัดศรีสมบูรณ์และชุมชน” (P11, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) หรือ “ลายไทยหรือลายที่สื่อถึงความเป็นสิริมงคล” (P24, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) เช่น ลวดลายดอกบัว ลายกระหนกหรือลายธรรมชาติ เพราะเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อสารความหมายเชิงศาสนาและความศรัทธาอย่างแฝงนัย อีกทั้ง การผสมผสานลวดลายไทยกับลวดลายธรรมชาติ โดยมีข้อเสนอว่า “อาจใช้ลายไทยหรือลายธรรมชาติ” (P29, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) เนื่องจากเป็นความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา ธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชน

6.3 รูปทรงของกล่อง ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นพ้องว่า ควรใช้รูปทรงที่เรียบง่าย สมดุลและเป็นทางการ เพื่อสื่อถึงความมั่นคงและความศักดิ์สิทธิ์ โดยมีข้อเสนอว่า “รูปทรงควรเรียบง่าย มีความสมดุล เพื่อสื่อถึงความสงบ ศรัทธา และความงาม” (P19, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) และ “รูปทรงควรเรียบง่าย สมดุลและดูเป็นทางการ

เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกถึงความศักดิ์สิทธิ์” (P22, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) ทั้งนี้ รูปทรงที่ได้รับ การกล่าวถึงอย่างชัดเจนคือ “รูปทรงสี่เหลี่ยม” เพราะถูกมองว่าเป็นรูปทรงที่มั่นคง เป็นระเบียบและเหมาะสมกับวัตถุ เชิงศรัทธา มีผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งระบุว่า “เป็นกรอบสี่เหลี่ยม” (P26, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) และ “รูปลักษณะสี่เหลี่ยม เล็กกะทัดรัด” (P25, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2569) รูปทรงสี่เหลี่ยมยังเอื้อ ต่อการจัดวาง การเก็บรักษาและการแสดงความเคารพต่อพระเครื่องที่บรรจุอยู่ภายใน เพราะความเรียบง่ายของรูปทรง สัมพันธ์กับแนวคิดทางพุทธศาสนาในเรื่องความพอดีและความไม่ฟุ้งเฟ้อ ลดความซับซ้อนของรูปทรง เพิ่มความหมาย ผ่านลวดลายและสีที่เหมาะสม เพื่อสร้างสมดุลระหว่างความงามและความศักดิ์สิทธิ์ได้

กล่าวโดยสรุป ลวดลาย สีและรูปทรงของกล่องใส่ต้นแบบสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาส ควรได้รับการออกแบบอย่างมีความหมายและความเคารพต่อบริบททางศาสนาและวัฒนธรรม สีควรเป็นโทนสุภาพ มงคล และสงบ ลวดลายควรสะท้อนลายไทย ลายพื้นถิ่นหรือสัญลักษณ์ทางศาสนาอย่างอ่อนช้อย ส่วนรูปทรงควรเรียบง่าย สมดุล และมั่นคง โดยองค์ประกอบเมื่อผสมกันอย่างเหมาะสมกลายเป็น “สื่อวัฒนธรรมเชิงศรัทธา” ที่ถ่ายทอดคุณค่าทางจิตใจ ความศักดิ์สิทธิ์และอัตลักษณ์ของข้าวมธุปายาส ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิจัยและออกแบบเพื่อสร้างบรรจุภัณฑ์ต้นแบบสำหรับสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาส

ประเด็นการศึกษา	สาระสำคัญจากผลการศึกษา
1. ความสำคัญ ของกล่องเก็บรักษา	กล่องบรรจุภัณฑ์ทำหน้าที่มากกว่าการเก็บรักษาพระเครื่อง แต่เป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยง ความศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อและคุณค่าทางวัฒนธรรมเข้ากับผู้ศรัทธา ช่วยสร้างความรู้สึกรักเคารพ อุ่นใจและยกระดับคุณค่าทางจิตใจของข้าวมธุปายาส เป็นพื้นที่เล่าเรื่อง (storytelling space) ถ่ายทอดพุทธประวัติ พิธีกรรมและภูมิปัญญาชุมชน
2. การเลือกกล่อง หรือบรรจุภัณฑ์ สำหรับเก็บรักษา	การเลือกกล่องต้องคำนึงถึงทั้งมิติทางกายภาพและจิตวิญญาณ ได้แก่ ขนาดกะทัดรัด แข็งแรง ป้องกันความชื้นและฝุ่น มีความสุภาพ เรียบง่ายและเหมาะสมกับบริบททางศาสนา รวมถึงสามารถสื่อคุณค่าทางวัฒนธรรมและความศักดิ์สิทธิ์ของพระเครื่องได้
3. คุณสมบัติ ของกล่อง	กล่องควรมีคุณสมบัติด้านความแข็งแรง ทนทาน สวยงามและสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ เช่น การใช้ลายไทย ดอกบัว ต้นโพธิ์หรือหม้อกวนข้าวมธุปายาส รวมถึงใช้สีมงคล เช่น ทอง ขาว แดง และเทคนิคปั๊มูนหรือปั๊มเคทอง เพื่อเพิ่มคุณค่าทางสุนทรียะและจิตใจ
4. วัสดุที่เหมาะสม ที่สุดสำหรับ การทำกล่อง	วัสดุควรมีความแข็งแรง ป้องกันความเสียหาย ความชื้นและฝุ่นได้ดี พร้อมทั้งสะท้อน ความประณีตและความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นิยมใช้วัสดุธรรมชาติหรือวัสดุที่เป็นมิตร ต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ฝ้ายทอพื้นบ้าน กระดาษรีไซเคิลหรือวัสดุผสมที่คงความศักดิ์สิทธิ์ และเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรม
5. อัตลักษณ์ ของข้าวมธุปายาส เพื่อการออกแบบ กล่อง	อัตลักษณ์สำคัญประกอบด้วย ความเชื่อมโยงกับพุทธประวัติ เรื่องนางสุชาดาถวายข้าว ความอุดมสมบูรณ์ ความบริสุทธิ์และเป็นสิริมงคล รวมถึงภูมิปัญญาและพิธีกรรมชุมชน เช่น หม้อกวนข้าวแบบดั้งเดิม ลวดลายพื้นถิ่นและสัญลักษณ์ทางศาสนา
6. ลวดลาย สี หรือรูปทรง ที่เหมาะสม กับกล่อง	สีที่เหมาะสม ได้แก่ สีทอง สีขาว สีครีม สีน้ำตาล และสีเข้มที่สื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์และความสงบ ลวดลายควรเป็นลายไทย ลายพื้นถิ่น หรือลายธรรมชาติ เช่น ดอกบัว กระหนก และสัญลักษณ์ เกี่ยวกับวัด ส่วนรูปทรงควรเรียบง่าย สมดุล เป็นทางการ โดยเฉพาะรูปทรงสี่เหลี่ยมที่สื่อถึง ความมั่นคงและความพอดี

จากตารางที่ 1 ทำให้เห็นได้ว่า กล่องบรรจุภัณฑ์สำหรับสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาส เป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงความศรัทธา คุณค่าทางจิตใจและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนวัดศรีสมบุญเข้ากับผู้ศรัทธา กล่องบรรจุภัณฑ์สร้างความรู้สึกเคารพ อุ่นใจและสะท้อนความหมายเชิงจิตวิญญาณผ่านการออกแบบที่เหมาะสม ในด้านสี ลวดลาย รูปทรงและวัสดุ โดยการเลือกกล่องต้องคำนึงถึงความแข็งแรง การปกป้องพระเครื่องและความสอดคล้องกับ บริบททางศาสนาและวัฒนธรรม กล่องบรรจุภัณฑ์ควรมีความแข็งแรง ทนทาน สวยงาม เรียบง่ายและสื่อความหมายเชิงมงคล เช่น การใช้ลายไทย ลายดอกบัว ต้นโพธิ์ หรือสัญลักษณ์เกี่ยวกับข้าวมธุปายาส พร้อมใช้สีมงคล เช่น สีทอง สีขาว สีครีม และสีน้ำตาลธรรมชาติ เพื่อสื่อถึงความบริสุทธิ์และศรัทธา นอกจากนี้ วัสดุที่เหมาะสมควรเป็นวัสดุธรรมชาติหรือเป็นมิตร ต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อสะท้อนคุณค่าทางพุทธศาสนาและวิถีชุมชน รูปทรงควรเรียบง่าย สมดุลและมั่นคง โดยเฉพาะรูปทรง สีเหลี่ยมที่สื่อถึงความเป็นระเบียบและความศรัทธา อันนำไปสู่การสืบสานศรัทธาและวัฒนธรรมของชุมชน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การออกแบบเพื่อสร้างบรรจุภัณฑ์ต้นแบบสำหรับสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาส

เมื่อพิจารณาในประเด็นการวิจัยและออกแบบเพื่อสร้างบรรจุภัณฑ์ต้นแบบสำหรับสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธา จากข้าวมธุปายาส พบว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีมติเลือก “แบบที่ 2” เนื่องจากสามารถสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และความเชื่อของชุมชนวัดศรีสมบุญได้ชัดเจนที่สุดในด้านสี รูปทรง ลวดลายและการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ สอดคล้องกับ ผลการสัมภาษณ์ที่ให้ความสำคัญกับความรู้สึกศรัทธา ความเรียบง่ายและความร่วมสมัยควบคู่กันคือ 1) ด้านสีใช้โทนสีทอง สีขาวและสีน้ำตาลอ่อน เป็นสีที่เชื่อมโยงกับความศรัทธา ความบริสุทธิ์และความเป็นธรรมชาติของข้าวมธุปายาส สีทอง สะท้อนถึงคุณค่าทางพุทธศาสนาและความเป็นสิริมงคล ในขณะที่ สีขาวสื่อถึงความบริสุทธิ์แห่งจิตใจและพิธีกรรมทางศาสนา ส่วนสีน้ำตาลอ่อนเชื่อมโยงกับวิถีชุมชนและวัสดุธรรมชาติ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นและเข้าถึงง่าย 2) ด้านรูปทรงมีโครงสร้าง กล่องที่เรียบง่าย แต่มีสัดส่วนที่เหมาะสมกับการจัดวางพระเครื่อง ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างความร่วมสมัยและความเคารพ ต่อวัตถุมงคลรูปทรงของกล่องถูกออกแบบให้เปิดใช้งานสะดวก เก็บรักษาพระเครื่องได้อย่างปลอดภัย เหมาะสมต่อการมอบ เป็นของขวัญหรือของมงคล สอดคล้องกับแนวคิดด้านบรรจุภัณฑ์ที่มองว่าบรรจุภัณฑ์ต้องทำหน้าที่ทั้งด้านการปกป้อง ผลิตภัณฑ์และการสร้างประสบการณ์ทางอารมณ์แก่ผู้ศรัทธา 3) ด้านลวดลายและองค์ประกอบทางศิลป์ สามารถสื่อสารเรื่องราว ของข้าวมธุปายาสและบริบทวัดศรีสมบุญได้ มีการประยุกต์ใช้ลวดลายไทยร่วมกับเส้นสายที่ได้รับแรงบันดาลใจจากรวงข้าว และคลื่นน้ำของพื้นที่ปากพนัง ทำให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์และความเชื่อเรื่องการเกื้อกูลในพระพุทธศาสนา ดังภาพที่ 3

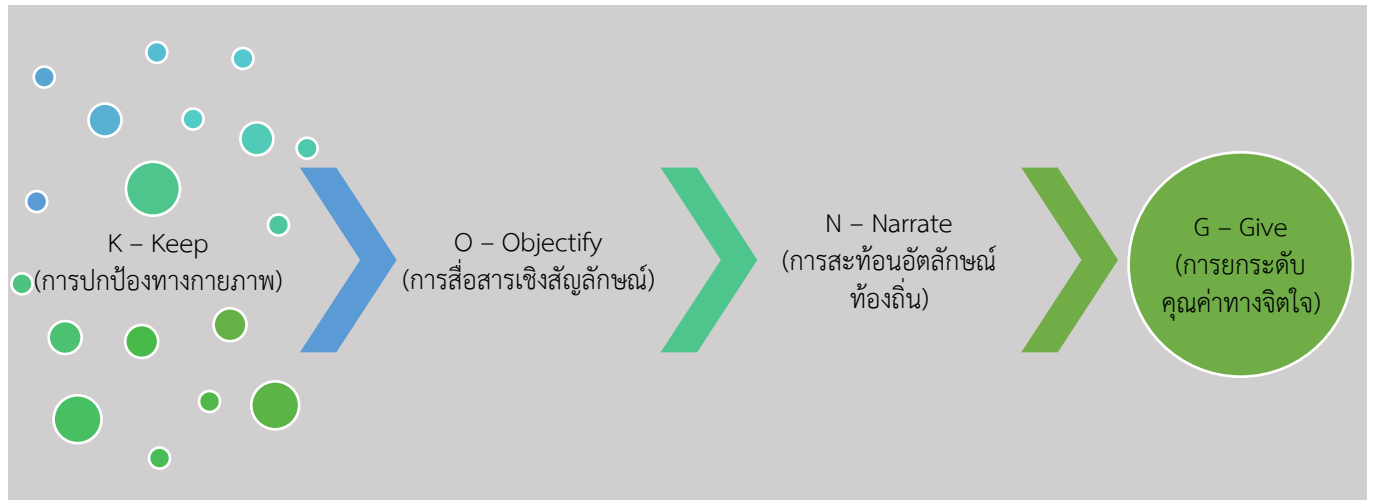
ภาพที่ 3 การออกแบบกล่องใส่ต้นแบบพระเครื่องจากข้าวมธุปายาส

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง การวิจัยและออกแบบเพื่อสร้างบรรจุภัณฑ์ต้นแบบสำหรับสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาส ทำให้เห็นว่า กล่องบรรจุภัณฑ์เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงศรัทธา ความทรงจำและอัตลักษณ์ของชุมชน คณะผู้วิจัยอภิปรายผลได้แก่ ความสำคัญของกล่องบรรจุภัณฑ์ พบว่า กล่องบรรจุภัณฑ์มีบทบาทเป็นสื่อกลางเชิงสัญลักษณ์ที่สร้างความศักดิ์สิทธิ์และคุณค่าทางจิตใจ สอดคล้องกับแนวคิดของ Barthes (1977) อธิบายว่า วัตถุทางวัฒนธรรมทำหน้าที่เป็นระบบสัญญาณในการสื่อความหมายเชิงสังคมและจิตวิญญาณ นอกจากนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ ภัทรกร ออแก้ว (2563) และ Packnode (2025) ที่ระบุว่า บรรจุภัณฑ์ของสินค้าศรัทธาเป็นพื้นที่แห่งความหมายที่เสริมสร้างประสบการณ์ทางอารมณ์และความผูกพัน อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาแตกต่างจากงานออกแบบเชิงพาณิชย์ทั่วไปที่มุ่งเน้นความโดดเด่นทางการตลาด เพราะชุมชนให้ความสำคัญกับความเคารพและความเหมาะสมทางศาสนา มากกว่าความหรูหราหรือความทันสมัย ในขณะที่ การเลือกกล่องบรรจุภัณฑ์ พบว่า ชุมชนให้ความสำคัญกับความแข็งแรง ความเรียบง่ายและความสุภาพของกล่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารผ่านบรรจุภัณฑ์ที่มองว่ากล่องบรรจุภัณฑ์ต้องทำหน้าที่ปกป้องสินค้า และการสื่อสารคุณค่าของผลิตภัณฑ์ (Packnode, 2025) ในขณะเดียวกัน ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบเชิงวัฒนธรรมของ Qin (2022) ที่เสนอว่า การออกแบบสินค้าทางวัฒนธรรมต้องสะท้อนบริบททางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชน อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบมีลักษณะเฉพาะในบริบทชุมชนวัดศรีสมบุญ บ่งชี้ว่า เป็นความเรียบง่ายและเป็นตัวแทนของความศักดิ์สิทธิ์

อีกทั้ง คุณสมบัติของกล่องบรรจุภัณฑ์ พบว่า มีความแข็งแรง ความประณีตและความหมายเชิงสัญลักษณ์ สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีการออกแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมที่มองว่า ต้องผสมผสานคุณค่าทางกายภาพและคุณค่าทางวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน (Qin, 2022) และสอดคล้องกับการศึกษาของ นิวัฒน์ ศิริสุข และภานุ สรวายสุวรรณ (2567) ที่เสนอว่า การออกแบบร่วมสมัยควรตั้งอยู่บนความเข้าใจบริบทและการใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกล่องบรรจุภัณฑ์กับชุมชน โดยอาศัยวัสดุที่เหมาะสมที่สุดสำหรับกล่องบรรจุภัณฑ์ พบว่า วัสดุที่แข็งแรงและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบอย่างยั่งยืน เช่น การศึกษาของ Sun (2023) ที่ระบุว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมในสังคมร่วมสมัยต้องเชื่อมโยงคุณค่าทางวัฒนธรรมเข้ากับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงสอดคล้องกับแนวทางพุทธศาสนาเรื่อง “ความพอประมาณ” และ “การไม่เบียดเบียนธรรมชาติ” ภายใต้อัตลักษณ์ของข้าวมธุปายาสเพื่อการออกแบบกล่องบรรจุภัณฑ์ พบว่า อัตลักษณ์และเรื่องราวนางสุชาดาถวายข้าว สิริมงคลและภูมิปัญญาชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดสัญลักษณ์และเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญในการสร้างการรับรู้และความหมาย (Barthes, 1977) รวมถึงสอดคล้องกับ Qin (2022) ที่เสนอว่าผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมสามารถถ่ายทอดเรื่องเล่าและความทรงจำร่วมของชุมชนได้ นอกจากนี้ ลวดลาย สี หรือรูปทรงที่เหมาะสมกับกล่องบรรจุภัณฑ์ พบว่า ชุมชนให้ความสำคัญกับสีสุภาพและสีมงคล เช่น สีทอง สีขาว สีครีม และสีน้ำตาลธรรมชาติ รวมถึงลวดลายไทย ลายดอกบัวและรูปทรงสี่เหลี่ยมที่เรียบง่าย สอดคล้องกับแนวคิดด้านสุนทรียภาพและการสื่อสารผ่านการออกแบบ พบว่า สีและรูปทรงสร้างการรับรู้เชิงอารมณ์และจิตวิญญาณได้ (Barthes, 1977; Packnode, 2025) ทั้งนี้ ผลการวิจัยแตกต่างจากแนวโน้มการออกแบบร่วมสมัยบางประเภทที่เน้นความโดดเด่นทางสายตา เพราะชุมชนมองว่า “ความสงบและความพอดี” บ่งชี้ถึงแก่นสำคัญของความศักดิ์สิทธิ์ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มีข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ การเก็บข้อมูลเฉพาะในพื้นที่วัดศรีสมบุญ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้ผลการศึกษาสะท้อนบริบทเฉพาะของชุมชนวัดศรีสมบุญและไม่สามารถสรุปอ้างอิงไปยังชุมชนอื่นได้โดยตรง นอกจากนี้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนจำกัดและส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมของพื้นที่ จึงทำให้มุมมองที่ได้รับมีลักษณะเฉพาะกลุ่ม ดังนั้น งานวิจัยในอนาคตควรขยายพื้นที่ศึกษาไปยังชุมชนวัฒนธรรมอื่น รวมถึงพัฒนาการศึกษาด้านการรับรู้เพื่อเกิดองค์ความรู้ที่ครอบคลุมและสามารถประยุกต์ใช้ได้ในระดับที่กว้างขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 4 องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “KONG”

จากภาพที่ 4 องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “KONG” พัฒนขึ้นจากการสังเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์เชิงลึก การมีส่วนร่วมของชุมชนและการวิเคราะห์แนวคิดด้านการออกแบบวัฒนธรรมในการวิจัยเรื่อง การวิจัยและออกแบบ เพื่อสร้างบรรทัดฐานต้นแบบสำหรับสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาส โดยคำว่า “KONG” ถูกสร้างขึ้น เพื่อเป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่อธิบายองค์ประกอบสำคัญของการออกแบบบรรทัดฐานสำหรับสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธา เพื่อเชื่อมโยงทั้งมิติทางกายภาพ จิตวิญญาณ วัฒนธรรมและการสื่อสารความหมายเข้าด้วยกัน จากการตีความ ข้อค้นพบที่พบว่า ชุมชนวัดศรีสมบุญมองกล่องบรรทัดฐานเป็นพื้นที่แห่งความหมายที่ทำหน้าที่ปกป้อง สื่อสารและยกระดับ คุณค่าทางจิตใจของพระเครื่องจากข้าวมธุปายาส คณะผู้วิจัยจึงสังเคราะห์องค์ประกอบสำคัญจนเกิดเป็น “KONG” เป็นแนวคิดการออกแบบเชิงวัฒนธรรมร่วมสมัยที่ให้ความสำคัญกับบริบทท้องถิ่นและความหมายเชิงสัญลักษณ์ รายละเอียด ดังนี้

1. การปกป้องทางกายภาพ (K – Keep) คือ กล่องบรรทัดฐานต้องสามารถรักษาคุณภาพและปกป้องวัตถุภายใน จากแรงกระแทก ความชื้นหรือความเสียหาย และหมายถึงการรักษาคุณค่าทางจิตใจและความศักดิ์สิทธิ์ของพระเครื่อง
2. การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ (O – Objectify) คือ สัญลักษณ์ สีและลวดลายสามารถสร้างความหมายทางวัฒนธรรม และการรับรู้ทางสังคมได้ การใช้สีทอง สีขาว ลายดอกบัวหรือลวดลายพุทธศิลป์ ทำให้ผู้รับรู้เกิดความรู้สึกศรัทธา ความบริสุทธิ์ และความศักดิ์สิทธิ์
3. การสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น (N – Narrate) คือ การถ่ายทอดเรื่องเล่า ความทรงจำและภูมิปัญญาของชุมชนได้ เช่น การนำเรื่องราวนางสุชาดา พิธีกรรมข้าวมธุปายาส วิถีชุมชนหรือสัญลักษณ์ท้องถิ่นมาใช้ เป็นการทำให้กล่องบรรทัดฐาน ทำหน้าที่เล่าเรื่องและสร้างความเชื่อมโยงระหว่างผู้ศรัทธากับชุมชน
4. การยกระดับคุณค่าทางจิตใจ (G – Give) คือ กล่องบรรทัดฐานสร้างประสบการณ์ทางอารมณ์ ความศรัทธา และความผูกพันทางจิตวิญญาณได้ เช่น ความรู้สึกเคารพ อ่อนน้อมและรู้สึกถึงความคู่ควรแก่การบูชา

นอกจากนี้ จุดเด่นของ “KONG” คือ การบูรณาการมิติทางกายภาพกับมิติทางความหมายเข้าไว้ด้วยกัน ทำให้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “KONG” สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทอื่นได้ โดยเฉพาะการออกแบบผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม สินค้าชุมชนหรือสินค้าศรัทธาที่ต้องการรักษาอัตลักษณ์และคุณค่าทางจิตวิญญาณ เช่น การออกแบบบรรทัดฐานพระเครื่อง เครื่องราง งานหัตถกรรมพื้นบ้าน ของที่ระลึกทางศาสนาหรือผลิตภัณฑ์ในเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับมรดกทางวัฒนธรรมในบริบทสังคมร่วมสมัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การวิจัยและออกแบบเพื่อสร้างบรรจุกณฑ์ต้นแบบสำหรับสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาจากข้าวมธุปายาส” มุ่งศึกษาความหมาย คุณค่าและอัตลักษณ์ของข้าวมธุปายาสในบริบทชุมชนวัดศรีสมบุญ อำเภอบางบาล จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อนำไปสู่การออกแบบบรรจุกณฑ์ต้นแบบที่สะท้อนความศักดิ์สิทธิ์ คุณค่าทางจิตใจและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน พบว่า ชุมชนให้ความสำคัญกับความพอดี ความเคารพและความหมายในการออกแบบบรรจุกณฑ์ต้นแบบจากข้าวมธุปายาสที่มีลักษณะเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยม ขนาดกะทัดรัด สื่อถึงความมั่นคง เป็นระเบียบและเหมาะสมกับวัตถุเชิงศรัทธา ใช้โทนสีทอง สีครีม สีขาวและสีน้ำตาลธรรมชาติ สื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์ ความบริสุทธิ์และความเรียบร้อยตามแนวคิดทางพุทธศาสนา ในขณะเดียวกัน ลวดลายที่ใช้เป็นลายไทยสุภาพ ลายดอกบัว ลายกระหนกและสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับข้าวมธุปายาส เช่น หม้อกวนข้าว ต้นโพธิ์หรือเรื่องราวนางสุชาดา เพื่อสื่อถึงพุทธประวัติและอัตลักษณ์ของชุมชนวัดศรีสมบุญ นอกจากนี้ วัสดุที่เหมาะสมควรเป็นวัสดุแข็งแรง ทนทาน ป้องกันความชื้นและแรงกระแทกได้ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อสะท้อนแนวคิดเรื่องความพอประมาณและความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับธรรมชาติ

จากการสังเคราะห์ข้อมูลภาคสนามและกระบวนการออกแบบ คณะผู้วิจัยได้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่เรียกว่า “KONG” เป็นกรอบแนวคิดเชิงวิชาการสำหรับการออกแบบบรรจุกณฑ์สินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธา ประกอบด้วย 4 มิติสำคัญ ได้แก่ (1) การปกป้องทางกายภาพ (K – Keep) (2) การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ (O – Objectify) (3) การสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น (N – Narrate) และ (4) การยกระดับคุณค่าทางจิตใจ (G – Give) องค์ความรู้ใหม่ “KONG” มีความสำคัญในเชิงวิชาการเพื่อการบูรณาการแนวคิดด้านการออกแบบบรรจุกณฑ์ สัญลักษณ์ การออกแบบเชิงวัฒนธรรม และการออกแบบเชิงอารมณ์เข้าไว้ด้วยกัน ทำให้เกิดแนวทางการออกแบบที่เป็นพื้นที่แห่งความหมายที่สามารถสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรม จิตวิญญาณและอัตลักษณ์ชุมชน

ดังนั้น งานวิจัยนี้ทำให้เห็นว่า การออกแบบบรรจุกณฑ์สำหรับสินค้าทางวัฒนธรรมเชิงศรัทธาต้องดำเนินการควบคู่กับความเข้าใจบริบทชุมชน ความศักดิ์สิทธิ์และคุณค่าทางจิตใจ เพื่อให้บรรจุกณฑ์ทำหน้าที่เป็นเครื่องปกป้องวัตถุสื่อทางวัฒนธรรม และกลไกในการสืบสานมรดกทางศรัทธาของชุมชนสู่สังคมร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดศรีสมบุญในการออกแบบบรรจุกณฑ์ โดยหน่วยงานท้องถิ่น วัดศรีสมบุญและเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนควรร่วมกันจัดตั้งคณะทำงานออกแบบวัฒนธรรมชุมชนที่ประกอบด้วยพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน นักออกแบบท้องถิ่น กลุ่มช่างฝีมือและผู้มีศรัทธา เพื่อร่วมกำหนดแนวทางการออกแบบกล่องพระเครื่องจากข้าวมธุปายาสให้สอดคล้องกับบริบทศาสนาและอัตลักษณ์ชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่การวิเคราะห์สัญลักษณ์ การเลือกสี ลวดลาย วัสดุและการประเมินต้นแบบ เพื่อลดปัญหาการใช้สัญลักษณ์ทางศาสนาอย่างผิดบริบทวัฒนธรรม

1.2 ควรกำหนดแนวทางคุ้มครองคุณค่าทางศรัทธาควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจวัฒนธรรม โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานด้านวัฒนธรรมควรกำหนดแนวปฏิบัติ เพื่อป้องกันการทำให้วัตถุศักดิ์สิทธิ์กลายเป็นสินค้าเชิงพาณิชย์เกินขอบเขต เช่น การกำหนดมาตรฐานด้านรูปแบบ สีและสัญลักษณ์ที่เหมาะสมกับบริบทพุทธศาสนา รวมถึงควบคุมการใช้ภาพหรือข้อความที่อาจลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ ทั้งนี้ ควรสนับสนุนให้ผลิตภัณฑ์เป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์วัฒนธรรมของวัดศรีสมบุญ

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรพัฒนาการศึกษาเชิงปริมาณหรือการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อวัดผลของการออกแบบบรรจุกณฑ์เชิงศรัทธา ทั้งนี้ อาจใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเปรียบเทียบผลการรับรู้ระหว่างกลุ่มผู้ศรัทธา คนในชุมชน นักท่องเที่ยวและผู้บริโภคทั่วไป

2.2 ควรขยายพื้นที่ศึกษาเพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการออกแบบสินค้าศรัทธาและการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น ชุมชนวัดเจติย (ไผ่ไข่) จังหวัดนครสวรรค์ และชุมชนวัดพระมหาธาตุ

รวมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยด้านสัญลักษณ์ สี รูปทรง วัสดุและการเล่าเรื่องทางวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการรับรู้ความศักดิ์สิทธิ์และยกระดับคุณค่าทางวัฒนธรรมของผลิตภัณฑ์ อันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ด้านการออกแบบสินค้าศรัทธาและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง ศรัทธาธูปายาส: การปลูกจิตสำนึกชุมชนเพื่อยกระดับทางวัฒนธรรม ขอขอบคุณ งบประมาณจากกองทุน ส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สป.อว.) และมหาวิทยาลัยนเรศวร สำหรับทุนอุดหนุนการวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2568 เลขที่สัญญา R2568A105 และผ่านพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน REC114/68 ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ใช้เครื่องมือ AI แบบสร้างสรรค์ เช่น ใช้ ChatGPT เพื่อสรุปใจความสำคัญ แปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษและตรวจสอบไวยากรณ์ภาษาอังกฤษเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

- นิวัฒน์ ศิริสุข และ ภานุ สรวายสุวรรณ. (2567). การศึกษาลวดลายไทยจากลายรดน้ำสู่การสร้างสรรค์ศิลปะลวดลายใหม่ในจังหวัดระยอง. *วารสารศิลปกรรมบูรพา*, 27(2), 157-176.
- พระครูปฐมปริยัติการ รวิณโณ. (2558). การศึกษาวิเคราะห์ประเพณีการถวายข้าวมธุปายาส : กรณีศึกษาอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. *วารสารวามมืองแหรเทศศาสตรปริทรรศน์*, 2(1), 127-134.
- พระใบฎีกาณภัทร เพ็ญทิว (พานิช), ฐริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา และ อุบล วุฒิพรโสภณ. (2564). การพัฒนารูปแบบบรรจุผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 6(2), 156-166.
- ภัทรกร ออแก้ว. (2563). การออกแบบบรรจุภัณฑ์พระสกุลลำพูน นครศรีอยุธยา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมหาวัน. *แนวหน้าวิจัยนวัตกรรมทางวิศวกรรม*, 18(2), 111-121.
- วัลยา สุวรรณบัณฑิตย์ และ เรวดี อังโพธิ์. (2560). ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมของประเพณีกวนข้าวมธุปายาส วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่*, 9(1), 216-237.
- Barthes, R. (1977). *Image, Music, Text*. London: Fontana Press.
- Bourdieu, P. (1986). *The forms of capital*. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). New York: Greenwood Press.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books.
- Packnode. (2025). *When Packaging Delivers Cultural Philosophy*. Retrieved from https://www.packnode.org/en/innovation/when-packaging-delivers-cultural-philosophy?utm_source=chatgpt.com.
- Qin, Z. (2022). Innovative Path of Tourism Product Packaging Design Based on Cultural Sense. *Frontiers in Art Research*, 4(2), 56-62.
- Sun, M. (2023). Research on Packaging Design of Cultural and Creative Products Derived from the Intangible Cultural Heritage of Gold Foil. *Frontiers in Art Research*, 5(7), 92-100.
- Swearer, D.K. (2010). *The Buddhist world of Southeast Asia*. Albany: State University of New York Press.
- Tambiah, S. J. (1970). *Buddhism and the spirit cults in North-East Thailand*. Cambridge: Cambridge University Press.

Triratanasirichai, K., Kimura, A., & Tanaka, T. (2025). Visual Cues and Cultural Symbolism in Packaging Design Enhancing Perceived Authenticity and Purchase Decision of Thai Ready-to-Eat Green Curry in the Japanese Market. In *Proceedings of the International Conference on Asia Digital Art and Design Asia Digital Art and Design Association* (pp. CT2401-CT2408). Tokyo: Asia Digital Art and Design Association.